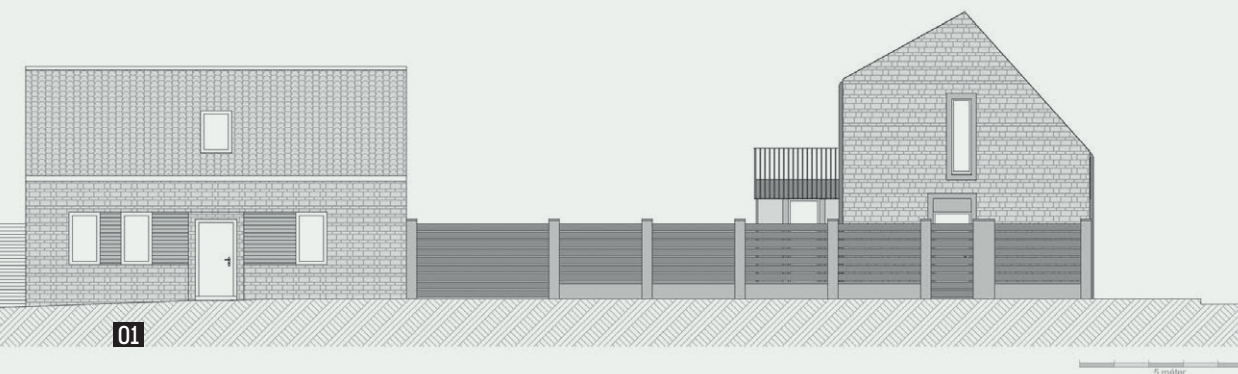

01

Author: WESSELÉNYI-GARAY, Andor
Title: FRAGMENTED WALL = TÖREDÉKES TÉRFAL

Citation: Metszet, Vol 17, No 2 (2026), pp 46-51,

DOI: 10.33268/Met.2026.2.6

<https://doi.org/10.33268/Met.2026.2.6>

Received: 09 March 2026

Accepted: 16 March 2026

Published: 23 April 2026

FAMILY HOUSE, BUDAFOK, HUNGARY;

ARCHITECT: Richárd Gyula Pethő

The building is located on a sharply angled plot in a historic wine cellar district. It masks a neighbouring firewall and maintains the area's low-density character. The interior floor plan aligns with the adjacent property's grid, creating a subtle setback that improves the corner's public space. The façade combines structured frontage on the main street with an asymmetrical side entrance, reflecting the neighbourhood's heritage. The project blends contemporary villa architecture with Swabian simplicity, filling a gap in the streetscape and respecting the hillside's organic form.

02

TÖREDÉKES TÉRFAL

HÁZ AZ ALSÓ SAS UTCA ÉS A VÁR UTCA SARKÁN | BUDAFOK

A budafoki szőlőhegyből kinövő városszövet nem egységes térfalakból, hanem megszakításokból, tűzfalakból és visszahúzódó homlokzatokból áll. Pethő Richárd Gyula sarokházának feladata ezért nem az utcakép folytatása, hanem annak korrekciója: lezárni egy hiányt úgy, hogy közben a hely laza szerkezete megmaradjon.

- 01 Vár utcai bütühomlokzat a szomszédossal
- 02 Alsó Sas utcai homlokzati, egy késő nyolcvanas, korai kilencvenes éveket idéző motívummal a tető a homlokzatra fordul, ezzel pótolva a hiányzó párkányt
- 03 Vár utca-Alsó Sas utca sarok: a fő utcai nézet a polgáriassodó házak hangulatát idézi, a rövid homlokzat „talált” aszimmetriája inkább rurális jellegű

03

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
Pethő Richárd Gyula

FOTÓ | PHOTO
Tóth Dávid

SZERZŐ | AUTHOR
WESSELÉNYI-GARAY, Andor

PROMONTOR MORFOLÓGIÁJA

—Budafok régi neve, Promontor, nem pusztán történelmi emlék, hanem a városszövet értelmezésének kulcsa. A Duna fölé emelkedő lösz- és karsztdombokba vájt pincerendszer és a fölötté kialakuló kisvárosi utcák együtt formálták azt a települést, amely valójában két szinten működött: egy látható és egy rejtett városként. [1][2]

—Ebben a rendszerben érthető meg az Alsó Sas utca szerepe is. A mai szem számára talán csak egy keskeny budafoki utca a sok közül, valójában azonban a promontori település egyik korai gerince. A beépítés jellegzetesen kisvárosi: keskeny telkek, az utcavonalra húzott földszintes vagy alacsony emeletes házak, mögöttük udvar, gazdasági épületek, és gyakran a löszfalba vájt pincelejárát. A felszíni épület sok esetben csupán bejárata annak a sokkal nagyobb világnak, amely a föld alatt húzódik.

06

BORVÁROSI EMLÉKEZET

—Az utca egyik ilyen történelmi pontja kissé lejjebb az a ház, amelyet a helyi emlékezet Dietzl-házként – olykor torzult alakban Fitzl-házként – emleget.

—A név a Dietzl családhoz köthető, akik a 19. század közepén a budafoki boripar korai vállalkozói közé tartoztak.

—Dietzl József 1849-ben alapította itt borkereskedését, az Alsó Sas utca 34. szám alatt. A vállalkozás rövid idő alatt jelentős kereskedelmi szereplővé vált, később császári és királyi udvari beszállítói rangot is szerzett. Az épület tehát nem egyszerű lakóházként működött, hanem egy olyan kereskedelmi telephely részeként, amelynek felszíni tere raktárként vagy üzletként szolgált, miközben a tényleges érték a mögötte és alatta húzódó pincékben rejtett.

—Budafok városszerkezete ebből a gazdasági modellből érthető meg. A felszínen fokozatosan kialakult sváb

04

polgárvárosi réteg a borászat és a kereskedelem különböző ágaiból élt; a település német eredetű családnevei – Dietzl, Törley, Sacelláry, Haggenmacher – őrzik ennek a társadalmi szerkezetnek az emlékét.

A SZŐLŐHEGYBŐL KINÖVŐ TELEPÜLÉS

—Az Alsó Sas utca és a Vár utca sarka Budafok felső részének abba az átmeneti övébe tartozik, ahol a településszerkezet nem klasszikus lakóterületként jött létre, hanem az egykori termelési táj lassú lakóvá alakulásának eredményeként.

—A környék eredetileg a promontori szőlőhegy része volt: a mai girbegurba utcák egykori dűlőutak, a telkek hosszú, keskeny parcellák, amelyek a szőlőművelés logikáját követték. A beépítés alapegysége nem lakóház, hanem pince és présház volt; a tartózkodás szezonális, a lakhatás másodlagos. A lakófunkció később települt rá erre az infrastruktúrára, ezért a házak nem újrászervezték a teret, hanem alkalmazkodtak hozzá.

—A mai, korántsem egységes – mégis sajátos hangulatú – morfológia ebből az adaptációból olvasható ki: változó padlószintek, megtört utcavonalak, támfalak, eltérő házmélységek és olyan telkek, amelyek osztása szemmel láthatóan nem geometriai rend, hanem organikus aprózódás eredménye.

—A terület közvetlenül kapcsolódik a budafoki pincerendszer felszíni zónájához. Itt már nem a reprezentatív pinceépítészeti jelenik meg, hanem annak mindennapi, „dolgozó” felszíne. A lakóházak jelentős része eredetileg gazdasági épületből alakult ki, illetve gazdasági rendet

őriz; a ház mögötti tér inkább egykori udvarként, mint kertként értelmezhető.

SAROKHELYZET

—Pethő Richárd Gyula háza hegyesszögű saroktelekre került, egy olyan szakaszon, ahol az utca nem klasszikus térfallal, hanem megszakításokkal, tűzfalakkal és visszahúzódo homlokzatokkal szerveződik.

—Az új ház zárt sorúan csatlakozik a szomszédhoz, eltkarva annak tűzfalát, így kipótolv egy foghíjat. Ezzel – ha nem is egységes utcaképpé – de viszonylagosan zárt térfallal áll össze a rövid szakasz. Ez az egység azonban nem folytonos szerkezeti adottság, hanem helyi állapot: a következő telken már felbomlik, ezért a beépítés inkább töredékek rendezéseként értelmezhető.

—A csatlakozás módja ugyanakkor nem pusztá illeszkedés. A homlokzat finoman beljebb fordul az utcavonaltól, és a saroknál egy hegyesszögű telekrész vizuálisan átnegy a közterületnek. A ház így, miközben lezár egy tűzfalat, nem semlegesíti annak geometriáját, és ezzel nem folytatja, hanem korrigálja az utcavonalat.

ALAPRAJZI LOGIKA

—A megoldás háttérében alaprajzi megfontolás áll. Pethő Richárd Gyula a merőleges szerkesztési rendszert a szomszédos tűzfalhoz igazította, hogy az épület belső tereiben elkerülje a szabálytalan, hegyes- vagy tompaszögű helyiségeket.

—Az utcai visszahúzás tehát nem pusztán kompozíciós gesztus, hanem annak következménye, hogy a belső tér

06

01
02
03

05

- 04 A kerti homlokzat kétszintessé válik, teljes használati értéket adva a tetőtér ezen szakaszának
- 05 A belső elrendezés a kivitelezés folyamán rögzült a későbbi tulajdonosok elképzelése szerint
- 06 A helyszínrajzon jól látszik, ahogy a telepítés elfogadja a szomszédos tűzfal által kínált merőleges koordináta-rendszert, és ezzel kis teresedést hoz létre a sarok felé
- 07 Metszet. A belsőépítészeti egyik dísze a falba fokként fogott konzolos lépcső

05

rendje elsőbbséget kapott a telek geometriájával szemben. A ház így egyszerre reagál a szomszédos beépítésre és korrigálja a sarkot: miközben lezárja a tűzfalat, a közterület felé enyhén táguló térhelyzetet hoz létre.

BEJÁRAT ÉS HOMLOKZATI REND

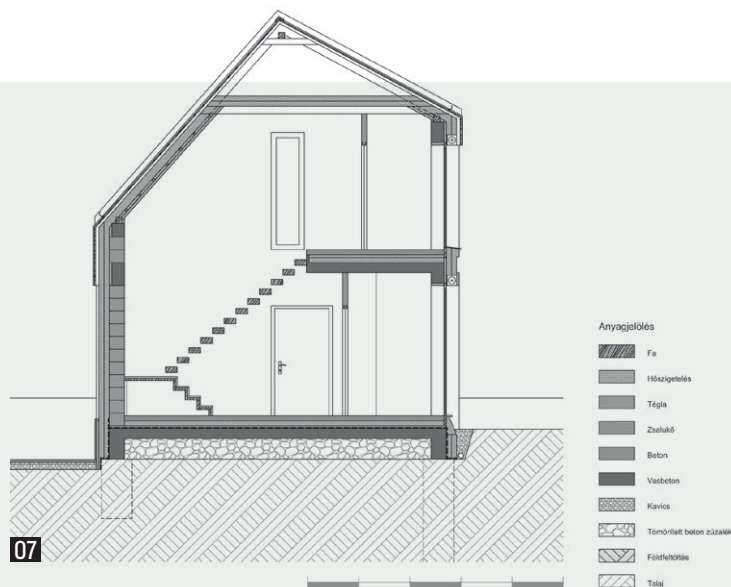
—A bejárat a rövidebb homlokzaton, a mellékutca felől nyílik, ami sajátos kettősséget hoz létre a főutca felőli homlokzat reprezentativitását illetően. A ház így nem frontálisan fordul a hangsúlyosabb irány felé, hanem oldalról közelíthető meg, követve a környékre jellemző használati logikát.

—Azáltal, hogy a szerkesztési rend és a megközelítés iránya szétválnak – vagyis a beléptetés az előlépcsővel, előtetővel, kaputelefonnal és a mindennapi használat kellékeivel együtt nem a főutcai homlokzatszakaszon történik –, az épület városi arca magától értetődő egyértelműséggel érvényesül.

—A főhomlokzat fegyelmezett rendben szerveződik: a földszinten három-, a tetőtérben négytengelyes kiosztás jelenik meg, amely finoman elmozduló ritmust ad a főutcai látványnak. A hangsúly nem a külsőhelyzeten, hanem a nyílásrend arányain és a tömeg kiegyensúlyozott szerkesztésén van.

—Figyelemre méltó, ahogy a házban megismétlődik a környékbeli homlokzatok hordalékjellege. A fő utca felé feszes polgárház, a szűk mellékutcai bejárat irányába szótlan, aszimmetrikus bütü, mintha Karácsony Tamás rajzolta volna a kilencvenes évek végén. [3] A kert felé

03

07

„emeletessé” való elrendezés pedig a sváb szuburbiák kissé generikus villahomlokzata.

04

TÖMEG ÉS TETŐ

—A főépület tömege egyetlen testként jelenik meg: zárt, egységes forma, egyfajta monolitikus jelenlét, amely mégsem válik idegenné a környezetben. Ennek oka, hogy egyszerre két helyi logikát egyesít: az oldalhatáron álló oromfalas ház és a kertbe visszahúzott villa modelljét.

—A tetőformálás szintén a környezeti alkalmazkodás eszköze. Az utcai oldalon csak tetősíklablakok jelennek meg, a tető visszafogott marad, míg a hátsó kert felé az ereszt megemelkedik. Az aszimmetrikus nyeregtető lehetővé

07

08

teszi, hogy a kert irányába két teljes értékű szint jöjjön létre.

—A tömeg így a közterület felől alacsonyabb és zártabb, a belső tér felé magasabb és nyitottabb — a ház nem az utcára, hanem a telek belsejére növekszik.

ÉPÍTÉS

—Az Alsó Sas utca és a Vár utca sarkán álló ház nemcsak térbeli értelemben átmeneti helyzetű, hanem létrejöttének módjában is. Nem megrendelői programból indult, hanem egy előre megfogalmazott építészeti elképzelésből, amelyhez Pethő Richárd Gyula utólag keresett lakót.

—A projekt megvalósulását, jelentős részben, önerőből finanszírozta: a beruházás érdekében saját lakását adta el. Szándéka az volt, hogy az épület – a belső burkolatok kivételével – pontosan úgy valósuljon meg, ahogyan eredetileg elképzelte.

—A mintegy másfél évig tartó építkezést nemcsak személyesen felügyelte, hanem aktív kétkezi munkával is részt vett benne. Számos munkafolyamatot saját maga végzett el, gyakran teljesen egyedül.

—Az egész történet az építész mint mesterépítő régről eredő archetípust rajzolja. Ennek Budafokon különös helyi rezonanciája is van, hiszen a promontori település szerkezete eleve olyan épített világra épült, amelyben a felszíni ház és a föld alatti munka szorosan összetartozott. A lösz- és karsztrétegekbe vájt pincék, járatok és kamrák nem csupán háttérinfrastruktúrát jelentettek, hanem egy olyan termelési és építési kultúra lenyomatát, amelyben az építés nem vált el élesen a használattól, a fenntartástól és a kétkezi munkától. Ebben az

08

értelemben a ház létrejötte nem csupán egyéni teljesítmény, hanem egy régi budafoki építési magatartás kortárs visszhangja: annak a világnak az emléke, ahol a hely alakítása nem absztrakt tervként, hanem közvetlen fizikai munkaként ment végbe.

VISSZAFOGOTT HISTORIZÁLÁS

—Figyelemre méltó, ahogyan Pethő Richárd Gyula – talán öntudatlanul – játékba hoz egy olyan építészeti elemet, amely a kilencvenes évek elején az új-rózsadombi építkezések egyik jellegzetes attribútumává vált.

—A homlokzatra lefuttatott fémlemez fedés, a mészkö lábazat, valamint a nyesett könyöklőkkel kialakított ablakok a főutcai homlokzaton együtt hozzák létre azt a szelíd historizálást, amely a környék architektúrához hasonlóan a városi és a falusi viselkedések határán egyensúlyoz.

09
10

02

MORFOLÓGIAI KORREKCIÓ

—A budafoki saroktelekre épült ház nem egyszerűen egy új lakóépület, hanem egy helyzet értelmezése. Pethő Richárd Gyula épülete a promontori városszövet töredékes logikájához igazodik: lezár egy tűzfalat, rövid szakaszon térfalat hoz létre, miközben a sarok megnyitásával megőrzi a környék laza, átmeneti karakterét.

—Az épület egyszerre reagál a szőlőhegyből kinőtt településszerkezetre, a budafoki pinceváros rejtett infrastruktúrájára és a kortárs családi ház tipológiájára. Ebben az értelemben nem látványos gesztussal, hanem apró morfológiai korrekciókkal válik a hely részévé.

09

- 08 A telken található félnyereggtetős építmény a korábban kiépített gombászpince lejárata. Külön nehézséget jelentett a telekhatáron álló elektromos oszlop
- 09 Berendezés előtt: szemben a bejárat, hátunk mögött a hálószoza, balra a nappali, jobbra a konyha-étkező
- 10 A kerti homlokzat részlete a leendő hálószoza kertkapcsolatával

IRODALOM / REFERENCES

- [1] **Szentirmai, Tamás:** „Geometrikus elfordulás” / „Geometric rotation”, *Metszet*, Vol 6, No 2 (2015), pp 54-57.
- [2] **Takács, Viktor:** „Remiz újra gondolva” / „Rethinking the tramshed”, *Metszet*, Vol 8, No 6 (2017), pp 12-17.
- [3] **Wesselényi-Garay, Andor:** „A homlokzat mint ornamentika” / „The elevation as ornamentation”, *Metszet*, Vol 6, No 2 (2015), pp 42-45.

ÉPÍTÉSZ: **Pethő Richárd Gyula** (Artana Design Studio) |
 STATIKA: **Freund Péter** | ÉPÜLETGÉPÉSZET: **Rosza Csaba** |
 ÉPÜLETVILLAMOSSÁG: **Kánai Barnabás** | GEOTECHNIKA:
Vásárhelyi Balázs | GENERÁLKIVITELEZŐ: **Danubian Investments Kft.** (Pethő Richárd Gyula)

10